

## **SAFICKI MODERNIZM W TWÓRCZOŚCI PISAREK Z OBSZARÓW IMPERIUM ROSYJSKIEGO (LITERATURA POLSKA, ROSYJSKA I UKRAIŃSKA)**

Niniejszy projekt jest nowatorską inicjatywą w obszarze badań nad europejską literaturą modernizmu oraz historią seksualności. Głównym celem projektu jest prześledzenie i opisanie fenomenu safickiego modernizmu w twórczości pisarek z terenów Imperium Rosyjskiego, szczególnie w literaturze polskiej, rosyjskiej i ukraińskiej w XIX stuleciu i pierwszych dekadach wieku XX. W kontekście wybranych obszarów literackich, formułę Imperium Rosyjskiego traktuje jako kategorię geograficzną i chronologiczną. Potraktowane w ten sposób pozwana na bardziej precyzyjne wyznaczenie terytorium badawczego, przede wszystkim jednak na postawienie unikatowych pytań o związki pomiędzy twórczością literacką, a „umiejscowieniem” danych pisarek w ramach tej samej, imperialnej struktury (wraz z idącymi za tym faktem konsekwencjami, takimi jak wewnętrzne napięcia pomiędzy hegemonicznym centrum i skolonizowanymi peryferiami). Wybrane przez mnie obszary we wskazanym okresie ilustrują trzy różne warianty tego umiejscowienia. Pierwszy to hegemoniczna, imperialna pozycja Rosji. Drugi dotyczy Polski pod zaborami: kraju z bogatą tradycją literacką i silną tożsamością narodową, i mimo skolonizowanej pozycji, obdarzonego pamięcią własnej imperialnej pozycji. Trzeci wariant to przypadek skolonizowanej Ukrainy, terytorium, które we wskazanym okresie dopiero formułuje swoje narodowościowe postulaty i nowoczesną tożsamość, dla których język i literatura odgrywały kluczową rolę. Badane wspólnie, literatury te stanowią wyjątkowy obszar porównawczy, który pozwoli rzucić nowe światło na zagadnienie związków pomiędzy kulturowymi, społecznymi i obyczajowymi przemianami zachodzącymi we wskazanym okresie, nie tylko lokalnie, lecz także w szerszym kontekście. Wybrana w tytule „safickość” rozumiana jest jako ten wariant kobiecej twórczości, który odsyła do twórczych poszukiwań nowego języka, umożliwiającego literacką ekspresję nieheteronormatywnych doświadczeń i tożsamości. Choć fenomen ten jest dobrze zbadany w kontekście twórczości pisarek zachodnioeuropejskich czy amerykańskich (właściwie w każdym okresie historycznym), jest tematem całkowicie zaniedbanym w badaniach slawistycznych. W kontekście rosyjskim i ukraińskim, szeroko rozumiane badania queerowe prowadzone są jedynie marginalnie (czego źródłem jest między innymi tabu homoseksualności sięgające jeszcze okresu radzieckiego). Z kolei w Polsce, gdzie studia nad literaturą queerową w ostatnich dekadach przeżywają dynamiczny rozwój, badania te skupiają się głównie na męskiej twórczości i męskim doświadczeniu nieheteronormatywności. Powtarzają właściwie marginalizujące mechanizmy kreowania „klasycznych” kanonów literackich, w których pod takimi kategoriami, jak „wartościowe” lub „uniwersalne”, bardzo często kryło się po prostu: męskie.

Co prawda wzmianki o safickich motywach i wątkach pojawiały się w pojedynczych szkicach lub na marginesach prac poświęconych takim pisarkom, jak na przykład Narcyza Żmichowska, Olha Kobylańska, Lidia Zinowiewa-Annibal, Łesia Ukrainka, Sofia Parnok, Marina Cwietajewa, czy Maria Dąbrowska, to do tej pory nie próbowano zebrać tych rozproszonych przypadków, by spoglądając z dystansu opisać charakterystykę safickiego modernizmu we wskazanym regionie. Niniejszy projekt ma na celu uzupełnienia tych przeoczeń, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań każdego z obszarów literackich. Dla przykładu: zupełnie innego podejścia będzie wymagał przypadek Żmichowskiej i jej wyjątkowej w tym kontekście twórczości z połowy XIX wieku, innego zaś: okres rozkwitu safickiej literatury w piśmarstwie rosyjskich autorek Srebrnego Wieku, unikatowego w ramach wybranego obszaru i zbliżonego do zachodnich modeli (lesbijskiej kultury Paryża przełomu wieków, czy wyemancypowanego Berlina z okresu Republiki Weimarskiej). Szczególnie istotną w tym kontekście tezą do weryfikacji będzie relacja pomiędzy imperialną „afiliacją” rosyjskich autorek z możliwością ekspresji nienormatywnej seksualności. W tym świetle wyrażalność tej mniejszościowej pozycji możliwa w ramach hegemonicznego centrum, byłaby niezaistniała bądź dużo bardziej dyskretna w przypadku pisarek z peryferyjnych, skolonizowanych kręgów kulturowych.

Celem projektu jest nie tylko zbadanie twórczości znanych autorek, lecz przede wszystkim prowadzenie poszukiwań poza kanonem (na przykład w obszarze najczęściej pomijanej w tradycyjnych narracjach literatury popularnej). Zatem najważniejszym zadaniem będą obszerne, pogłębione kwerendy w kraju, jak i zagranicą (Sankt Petersburg, Kijów, Lwów, Wilno). Prace będą podzielone na cztery etapy. Pierwszym będzie „mapowanie” dyskursu na temat kobiecej nieheteronormatywności w piśmiennictwie z obszarów Imperium Rosyjskiego (zarówno literackim, jak i specjalistycznym). Na tym tle możliwe będzie przeprowadzenie kolejnych trzech etapów, które będą stanowiły analizę safickiej twórczości w trzech różnych okresach: do 1880 (czyli przed „narodzinami” i popularyzacją nowoczesnych dyskursów na temat homoseksualności), w latach 1880-1917 (w okresie kształtowania się nieheteronormatywnych tożsamości, a zarazem rozwoju nowoczesnych nacjonalizmów i definiowania ram tożsamości narodowych), oraz po 1917 roku (czyli po rozpadzie imperialnej struktury i powstaniu „nowych” państw narodowych).

Głównym rezultatem projektu będzie anglojęzyczna monografia, której manuskrypt (wraz z propozycją aneksu z fragmentami analizowanych utworów literackich) złożę do druku w renomowanym, międzynarodowym wydawnictwie (na przykład w poświęconej studiom queerowym serii w wydawnictwie Columbia University Press). Łącząc studia queerowe z historycznoliteracką, feministyczną perspektywą, a także nowoczesnym, interseksyjnym i transnarodowym podejściem do badań nad modernizmem, książka ta włączy się w proces tworzenia nowego paradygmatu inkluzywnego, zróżnicowanego i wieloaspektowego historii kobiecej twórczości i seksualności w skali globalnej.